

آیین تدفین در ادیان ابراهیمی

انسان تاوقتی که در این دنیاست، در آرزوی بهره‌مندی از زندگی سرشار از سلامت و عمری طولانی است. اما این دنیا به قول اغلب شاعران و عرفا، عجزه هزار داماد است.

انسان تاوقتی که در این دنیاست، در آرزوی بهره‌مندی از زندگی سرشار از سلامت و عمری طولانی است. اما این دنیا به قول اغلب شاعران، عجزه هزار داماد است. این دنیا به گونه‌ای ساخته و پرداخته شده که انسان تنها می‌تواند مدت زمانی کوتاه یا طولانی در آن بیتوته کند و سپس آن را ترک کند. مرگ امری حقیقی است که هر نفسی بنا بر آنچه در قرآن آمده باید آن را تجربه کند. «هر نفسی چشیده مرگ است آنگاه به سوی ما بازگردانیده خواهید شد.» (سوره عنکبوت / آیه 57)

در هر دین و کیشی آیینی خاص برای آماده‌سازی فرد متوفی برای دفن کردن وجود دارد. آیین از یک کلمه انگلیسی گرفته شده که به معنای مراسم است؛ مراسمی که دربردارنده مجموعه‌ای از حرکات و کلمات و استفاده از اشیایی خاص در محلی مخصوص است. ریشه این کلمه به زبان لاتین باز می‌گردد و به معنای چیزی است که در ارتباط با شعائر دینی است. ذکر این نکته در خور توجه است که خود این واژه از زبان سانسکریت وارد زبان لاتین شده است. در زبان سانسکریت به این کلمه ریتا گفته می‌شود که به معنای پایه و اساس نظم طبیعی است و عملکرد جهان و هر چه را که در آن است، هماهنگ و منظم می‌کند. این آیین یا مراسم از دیرباز در ادیان بومی و سپس وحیانی وجود داشته است. در ابتدا مرده را به حالت جنین در گوشه‌ای از خانه یا درون کوزه‌هایی بزرگ دفن می‌کردند. رفته رفته این آیین تغییر کرد. زیرا ترس بتدریج در وجود انسان‌هایی که خواب اقوام متوفی خود را می‌دیدند، رسوخ کرده بود و آنها تصور می‌کردند که مردگان قادرند به خانه‌های خویش بازگردند. از این رو آنان را در مکانی دور دفن می‌کردند یا دست و پای آنها را می‌بستند. این در حالی است که با پیشرفت تمدن آیین خاکسپاری نیز تغییر کرد و در ادیان ابراهیمی شکل و صورتی ویژه به خود گرفت. در هر کدام از ادیان ابراهیمی در مراسم تدفین از آیینی خاص استفاده می‌شود که این امر به محیطی باز می‌گردد که آن دین در آن مکان رواج یافته است.

تدهین مسیحی‌ها

دفن مردگان مسیحی در زمانی که این دین بتازگی در حال گسترش بود، با امروز متفاوت است. در گذشته مسیحیان در جنگ‌ها و رویدادهای مختلف به طور دسته‌جمعی کشته و در گورهای مخفی دفن می‌شدند. این مقابر دخمه‌ای که امروزه به عنوان هنر دوران نخست مسیحیت به شمار می‌رود، کاتاکومب نام داشت. کاتاکومب به صورت شبکه‌ای گسترده از دالان‌های بسیار باریک و اتاقک‌های زیرزمینی بود. هنرمندان مسیحی در این دخمه‌ها داستان‌هایی از کتاب مقدس و زندگی عیسی مسیح را به تصویر می‌کشیدند. اما امروزه در دین مسیحیت رسم بر این است که فرد محتضر را با روغن مخصوص «تدهین» می‌کنند و به این ترتیب وی را برای مرگ آماده می‌سازند. در بین ارامنه ایران رسم بر این است که کشیش بر بالای سر فرد محتضر دعا می‌خواند و هنگامی که شخص فوت می‌کند او را به قبرستان می‌برند و در تابوت می‌گذارند و در آرامگاه‌های مخصوص که در کنار کلیسا قرار دارد، دفن می‌کنند. قبل از دفن هر کدام از نزدیکان مشتکی خاک یا گلی روی تابوت می‌ریزند. ارامنه پس از دفن فرد متوفی و قبل از آن که غذایی صرف کنند، این دعا را می‌خوانند: «ای پدر ما که در آسمانی، نام تو مقدس باد، باشد که ملکوت تو بر روی زمین چنان که در آسمان است بیاورد و اراده تو برقرار گردد، نان کفاف ما را روز به روز به ما بده و گناهان ما را ببخش...»

یهودیان و طاهارا

در دین یهودیت آیین خاصی برای اشخاصی که فوت می‌کنند، وجود دارد. اطرافیان از شخص محتضر می‌خواهند که به گناهان خود اعتراف کند. اگر شخص بیش از اندازه ضعیف باشد و قادر به سخن‌گویی نباشد، باید در دل به گناهان خود اعتراف کند. به هیچ وجه نباید برای شخص محتضر مزاحمت ایجاد کرد. چرا که امکان دارد این کار باعث تسریع در مرگ وی شود و این کار در حکم قتل نفس خواهد بود. این منع برخلاف مسیحیت شامل روغن زدن و شستن فرد نیز می‌شود. کسانی که ناظر بر فوت شخص محتضر هستند، دعای «متبارک است داور درست» را می‌خوانند. اگر آبی در اطراف شخص متوفی وجود داشته باشد، بیرون ریخته می‌شود. زیرا یهودیان بر این اعتقادند که فرشته مرگ باعث آلودگی این آبها شده است. اطرافیان شخص متوفی به منظور آن که از مرگ شخص مطمئن گردند، برگ یا آینه‌ای را جلوی صورت شخص می‌گیرند. البته پیشرفت‌های پزشکی امروز مقابل این رسوم سنتی قرار گرفته است. اگر مرگ اثبات شود، مراسم کفن و دفن آغاز می‌گردد. تأخیر در خاکسپاری در این دین ممنوع است. در فرقه‌های مختلف یهودیت آداب خاصی برای آماده‌سازی مرده برای دفن وجود دارد که به «طاهارا» موسوم است. اما به طور کلی تمامی یهودیان کفن مرده را از جنس کتان سفید آماده می‌کنند و شخص را می‌شویند و به او روغنی که با ادویه جات خوشبو معطر شده می‌مالند. شخص متوفی حتما باید در گورستان یهودیان دفن شود.

4 عمل اصلی تدفین در اسلام

در دین اسلام چهار عمل غسل، کفن، نماز و دفن برای فرد مسلمانی که فوت کرده واجب است. غسل میت نخستین کاری است که برای شخص متوفی انجام می‌دهند. این عمل اشاره به توجه دین اسلام به پاکیزگی و حدیث «النجافه من الایمان» پیامبر

دارد. پس از آن شخص مرده باید خوشبو یا اصطلاحاً حنوط گردد که این کار غالباً با کافور صورت می‌گیرد. پس از آن که متوفی غسل داده شد و خوشبو گردید، بر تن او کفن می‌پوشانند. همچنین مستحب است که تسبیح یا مهری از تربت کربلا در کفن مرده گذارند. سپس بر پیکر او نماز خوانده می‌شود و تشییع کنندگان همراه با بستگان متوفی جنازه را به سوی قبری که پیش‌تر آماده شده هدایت می‌کنند. مستحب است که شخص مرده را به آرامی به سوی قبر وی که آماده شده است ببرند. سپس او را به صورتی قرار می‌دهند که صورت وی به سوی قبله باشد و پس از قرار دادن سنگی به نام لحد خاک بر او می‌ریزند. شخص متوفای مسلمان باید در گورستان مسلمانان دفن شود.

عناصر مشترک

بررسی اجمالی تدفین در ادیان ابراهیمی بیانگر عناصری مشترک در این سه دین است. همچنین باورهای مشترکی در بین این ادیان وجود دارد که نشان دهنده یکسان بودن سرچشمه و منشأ این سه دین محسوب می‌شود. افزون بر این پیروان این سه دین وحیانی سال هاست که در آرامش در کشور اسلامی ایران در کنار یکدیگر زندگی می‌کنند و با یکدیگر در تعامل هستند. این ارتباط خود باعث می‌شود که ادیان از یکدیگر متأثر شوند.

منابع

- باورها و آیین‌های یهودی، آلن آنترم، رضا فرزین، انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، 1385.
 - سیر هنر در تاریخ 2، امیر حسین ذکرگو، انتشارات مدرسه 1380.
 - آیین‌های خاکسپاری، لوئیس وینسنت توماس، ترجمه محمدحسین ناظمی، مجله حکمت و معرفت، مرداد 1391.
- هما شهرام بخت / جام جم**